

LVB en Mensenhandel

Overzicht van tools en interventies voor het onderwijsveld in het kader van lover-boyproblematiek

Onderzoek en Business Intelligence

Gemeente Rotterdam

Colofon

Gemeente Rotterdam, afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI)

Datum: 18 juni 2019

Auteur(s): Dr. Anita C. Nanhoe, Susan Brand MA

Vragen: onderzoek@rotterdam.nl

NAAM PROJECT	OMSCHRIJVING	DOELGROEP	AANBIEDER	EVALUATIE/BEOORDELING ¹	LINK NAAR WEBSITE	WORDT TOEGEPAST OP ROTTERDAMSE SCHOLEN
Beauty & the Beast.	Breed preventieprogramma voor grote groepen op scholen. Bestaat uit meerdere bijeenkomsten. Tijdens de lessen worden de meisjes aan het denken gezet over relaties met jongens.	Meisjes van 13-16 jaar in het VMBO, VSO ² en ander middelbaar onderwijs. Niet specifiek voor allochtone doelgroepen, maar wel toegepast op scholen met allochtone leerlingen.	Pretty Woman.			
Be a Man! Liefde, relaties en seks: wat is ok?	Voorlichtingsmethode met inzet van peer educators om grensoverschrijdend gedrag te voorkomen bij laagopgeleide jongens met een Marokkaanse en Turkse achtergrond.	12-16-jarige laagopgeleide jongens met een Marokkaanse of Turkse achtergrond.	Movisie.	De voorlichting sluit aan bij de 'evidence based' richtlijnen voor peer-educatie. Het programma wordt positief ontvangen door deelnemers. Er zijn kleine verschillen tussen de voor- en nameting op de vragenlijst op onderwerpen over beeldvorming t.a.v. vrouwen meetbaar.	https://www.schoolenveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/be-a-man/	Sporadisch.
Beat the macho / LEFgozers.	Muzikale campagne over mannelijkheid en machogedrag met als doel dat jongens zelf bepalen hoe zij hun mannelijkheid vormgeven en hoe zij een gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen ontwikkelen. Dit gebeurt door het versterken van relationele vaardigheden en het doorbreken van genderstereotypering.	Jongens 12-18 jaar, (potentiële) ouders.	Rutgers, Movisie en Soa Aids Nederland.	Jongens zijn erg gemotiveerd om over mannelijkheid en machogedrag te praten en geven allerlei situaties weer waarin ze last hebben van groepsdruk. Tegelijk maken de workshops en de reacties ook zichtbaar hoe moeilijk het is om van de norm af te wijken.	https://www.rutgers.nl/wat-wij-doen/programmas-en-projecten/lefgozers/onderzoek-beat-macho-nu-lefgozers	
Begrijp me goed.	DVD met 5 thematische beeldfragmenten (en een handleiding) gericht op het verbeteren van de communicatie over seksueel (grensoverschrijdend) gedrag. In de fragmenten spelen jongeren alledaagse situaties waarin misverstanden spelen in communicatie tussen jongens en meisjes.	Jongeren 14-18 jaar.	Rutgers.	Evaluatie leerlingen (N=58): beeldfragmenten zijn relevant, geschikt, leuk, informatief en leerzaam. Ruim 70% vond de bijeenkomst interessant en de uitwisseling tussen jongens en meisjes leuk. De leerlingen ervoeren een effect op bewustwording. Evaluatie docenten (N=4): pakket is goed bruikbaar, sluit aan bij doelgroep, goed handvat om met leerlingen over dit soort thema's in gesprek te gaan, goede handleiding. Oordeel erkenningscommissie: goed onderbouwd.	https://shop.rutgers.nl/nl/webwinkel/wat-zoekt-u/les-en-spelmateria-len/begrijp-me-goed-is-niet-meer-le-verbaar/15207	Sporadisch (als losse lessen ter aanvulling van andere programma's).
Benzies en Batchies.	Lesprogramma ter preventie van seksueel grensoverschrijdend en het bevorderen van de seksuele weerbaarheid.	Jongeren van 12-16 jaar, m.n. onderbouw VMBO en praktijkonderwijs.	Stichting Kikid		https://www.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1402210	
Beware of Loverboys.	Preventieproject gericht op bewustwording rondom loverboyproblematiek, het gebruik van internet/social media en het vormen van een eigen mening rondom seksualiteit en grenzen binnen relaties.	Jongeren van 13-18 jaar, leerkrachten, pedagogisch medewerkers, ouders/opvoeders.	Scharlaken Koord.		https://scharlakenkoord.nl/nl/beware-of-loverboys	
Boekenserie.	Een serie boeken en bijbehorende lespakketten over zelfredzaamheid; liefde, relaties, loverboys en (gevaaren van) internet. Beschikbare titels: <ul style="list-style-type: none"> · Loverboy, een gevaarlijke liefde; · Mijn leven; · Zelf denken, zelf doen; · De liefde en ik; · Het internet en Ik; · Mooi meisje: verliefd op een loverboy; · Mijn loverboy, verloren onschuld. 	Jongeren op praktijkscholen, vmbo's en VSO ³ . Ook geschikt voor jongeren met een leesachterstand en/of een LVB. ⁴	Uitgeverij Eenvoudig Communiceren	Laag taalniveau en erg realistisch. Het klassikaal lezen van een boek stelt de leraar in staat een probleem te bespreken zonder het persoonlijk te maken. Voor docenten zijn er leesbevorderingstrainingen.	https://www.eenvoudigcommuniceren.nl/werkboeken/mijn-leven	
Buiten de lijnen.	Doel is professionals en opvoeders te ondersteunen bij het signaleren, beoordelen en bespreekbaar maken van seksueel (grensoverschrijdend) gedrag bij kwetsbare kinderen en jongeren.	Kwetsbare jongeren. Jongeren met een LVB/in de GGZ/in het SO, ouders, professionals.	Sensoa		https://shop.sensoa.be/products/buiten-de-lijnen-pakket?variant=17712374785	Ja.

¹ De groen gekleurde interventies zijn middels onderzoek effectief aangetoond of door een erkenningscommissie als goed onderbouwd erkend.

² SO: speciaal onderwijs.

³ VSO: voortgezet speciaal onderwijs.

⁴ LVB: licht verstandelijke beperking.

Can You Fix It?	Online interventie (serious game) in het kader van de campagne 'Maak Seks Lekker Duidelijk'. Doel is jongeren inzicht te geven in situaties van seksuele grensoverschrijding en hen vaardigheden te leren hoe hier mee om te gaan.	Jongeren 14-18 jaar.	Rutgers/ Soa Aids Nederland.	Uit een procesevaluatie onder jongeren blijkt dat de game met een ruime 7 wordt gewaardeerd. CYFI is door het RIVM/CGL erkend als goed onderbouwd. In Rotterdam werd tijdelijk een 'Can you fix it'- bus ingezet. Toen deze wegviel, werd de animo in Rotterdam minder.	https://canyou-fixit.sense.info/#/app/front-page	Ja.
De mooiste chick van het Web.	Voorlichtingsfilm met bijbehorend lesmateriaal (3online digibordmodules en individuele verwerkingsvormen).	VMBO en havo/vwo voor jongeren van 12-14 jaar en voor de omgeving van slachtoffers.	Ministerie van VenJ.		https://www.youtube.com/watch?v=CY9-QI4UvIU	
De wereld van Robien en Rafie.	Trainingsprogramma dat inzet op het verhogen van de (seksuele) weerbaarheid. De programma's voor jongens (de wereld van Rafie) en meisjes (de wereld van Robien) zijn inhoudelijk hetzelfde, alleen de vorm is afgestemd op jongens, respectievelijk meisjes.	Meisjes en jongens van 10-14 jaar.	Rutgers, Kwintessens Uitgeverij.		https://www.bibliotheek.nl/catalogus/titel.337163936.html/de-wereld-van-robien-en-rafie/	
Fier Academy.	Interactief voorlichtingsprogramma over geweld in afhankelijkheidsrelaties. Dit wordt op maat gekoppeld naar de vraag en ervaringen van de jongeren. Subthema's: seksueel grensoverschrijdend gedrag, (cyber)pesten, sociale media en internetgevaaren, loverboyproblematiek, weerbaarheid. Fier heeft ook www.chatmetfier.nl voor online anonieme hulp aan jongeren.	Groep 7/8 en jongeren op het (S)BO, V(S)O, MBO. Professionals.	Fier Academy.		https://www.fier.nl/fieracademy	
Girls' Choice.	Bordspel dat vijf inhoudelijke onderwerpen behandelt: seksualiteit en relaties, veilig vrijen, zwangerschap en moederschap, jongens, weerbaarheid. Het bordspel bevat 2 zijden: een zijde voor meiden van 10-13 jaar oud, de andere voor meiden van 13-15 jaar.	Meisjes van 10-15 jaar.	Rutgers.	Evaluatieonderzoek (N=91 gebruikers): begeleiders vinden het spel een goed hulpmiddel om seksualiteit bespreekbaar te maken. De respondenten denken dat het spel vooral effect heeft op kennis en het kunnen aangeven van grenzen.	https://www.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400772	Ja, op VO.
Girlz Only.	Weerbaarheidstraining van 14 groepssessies van 1,5 uur. Meiden leren hun grenzen aangeven, voor zichzelf opkomen, risico's herkennen. De bijeenkomsten gaan over zelfbeeld, relaties, seks, rolpatronen, internet, loverboys, zelfverdediging, grenzen, weerbaarheid en gevaren van drank/drugs.	Meiden van 12-20 jaar, m.n. die gevoelig zijn voor aandacht van verkeerde jongens of meisjes, hoger beïnvloedbaar zijn en moeite hebben met aangeven van grenzen.	Lumens Veldhoven en Stimulans.		https://www.cjgveldhoven.nl/show-courses.asp?xtitle=Girlz+Only&org_id=&web_id=158&cur_id=1894&cat_id=100016&from_map_id=	
Girlz Talk.	Groepsounselingsprogramma in 8 bijeenkomsten van 1,5 tot 2 uur, waarin thema's worden behandeld rondom partnerkeuze, seksuele communicatie, veilig vrijen, wensen en grenzen, seksueel geweld, en seksueel plezier.	Laagopgeleide meisjes van 14-18 jaar, allochtone meisjes, tienermoeders.	Rutgers.	Alleen beschikbaar na training van de professionals.	https://www.loketgezondleven.nl/leefstijlinterventies/interventies-zoeken/1400700	Ja.
GirlsTalk+.	Groepsprogramma gericht op seksuele empowerment van meiden, het verbeteren van hun seksuele gezondheid en seksueel welzijn. In Girls' Talk+ gaat het over veilig vrijen, het bevorderen van gewenste en prettige seksuele ervaringen, vrij van dwang, discriminatie en geweld.	Meisjes van 14-21 jaar met een LVB.	Rutgers.	Uit effectonderzoek blijken diverse significante effecten, zowel direct na deelname aan de interventie als na drie maanden, qua kennis, attitudes en eigen effectiviteit m.b.t. anticonceptiegebruik. Uit kwalitatief onderzoek blijkt dat zowel trainers als deelnemers deze veranderingen merken. Zowel de meiden als de trainers vinden het programma prettig om mee te werken. Oordeel erkenningscommissie: goed onderbouwd. Alleen beschikbaar na training van de professionals.	https://shop.rutgers.nl/nl/webwinkel/zoeken?girls-talk-groepsounselingsprogramma-voor-meiden-met-een-licht-verstandelijke-beperking/79858	Ja.
Het Merel van Groningen project.	Dit project beoogt aanpassing van het eigen gedrag van jongeren door hen te confronteren met het eigen gedrag, afgezet tegen verhalen uit de praktijk. Ook wordt een 2-daagse training 'signaleren mogelijke slachtoffers van loverboys' gegeven,	Vanaf groep 8. Met aangepast materiaal voor LVB-jongeren, voormalig slachtoffers met PTSS, en voor (potentiele) plegers. Er is een module voor professionals.	Merel van Groningen.	Dit project is één van de twee landelijk aanbevolen interventies ter preventie van loverboys. De interventie is beoordeeld als goed onderbouwd en inzetbaar om herhaling bij slachtoffers te voorkomen.	http://www.merelvangroningen.nl/mvg-project/het-project/	Ja.
Ik Puber Training.	Training in 18 individuele lessen om een gezonde seksualiteitsbeleving te bevorderen, het zelfvertrouwen en de weerbaarheid te vergroten en zorgen van jongeren en hun ouders rondom puberteit en seksualiteit te verminderen. Thema's zijn o.a. homoseksualiteit, loverboys, aangeven en herkennen van grenzen.	Jongeren 12-18 jaar met een autismespectrumstoornis.	Yulius.	Uit een pilotstudie met 30 jongeren blijkt dat de training zorgt voor een verbetering in psychoseksuele kennis bij jongeren met autisme.	https://ikpuber.yuliusacademie.nl/nl/content/de-ik-puber-training	Ja.

Je lijf, je lief.	Lesprogramma gericht op het herkennen van de eigen seksuele grenzen en deze duidelijk te maken aan anderen. Maar ook om de grenzen van anderen te herkennen en te respecteren.	Jongeren 12-14 jaar die zeer moeilijk lerend zijn of een LVB hebben.	Movisie & GGD Amsterdam.	Leerlingen vinden het belangrijk dat ze geleerd hebben om grenzen aan te geven en dat ze zich beter kunnen inleven in de ander. Het programma is opgenomen in de databank effectieve jeugdinterventies van het NJI en heeft het oordeel 'goed onderbouwd'.	https://www.movisie.nl/interventie/je-lijf-je-lief	Ja.
Jongens.	Gericht op grensoverschrijdend gedrag van jongens. De bedoeling is dat het project begeleid wordt door een man, zodat jongens makkelijk kunnen praten.	Jongens 14-18 jaar in het V(S)O, praktijkonderwijs en het VMBO.	Centrum 16•22.	TNO en Movisie deden een effectmeting. Zij vonden geen significante effecten. Wel blijkt dat het een goede methode is om in gesprek te komen met jongens over seks, relaties en grenzen.	http://www.centrum1622.nl/lespakketten/jongens	
Kriebels in je buik.	Voorlichtende voorstelling, dat aanleiding geeft om verder te praten over seksuele gevoelens, intimiteit, vriendschap, verliefdheid, relaties, seks en grenzen stellen.	Mensen met een verstandelijke beperking, docenten, begeleiders, ouders.	Theater a la Carte.	Oordeel erkenningscommissie: goed onderbouwd.	https://www.theateralacarte.nl/portfolio/vaste-voorstellingen-zorg/kriebels-in-je-buik/	Ja.
Lang leve de liefde: Love'r boy.	Deze special gaat over de werkwijze, gevaren, strategieën en hulpverleningsinstanties m.b.t. loverboys. Doel is vergroten van de weerbaarheid van meisjes. Bij jongens is het doel ze te laten inzien dat loverboypraktijken respectloos zijn.	Jongeren 13-16 jaar, met name in het VMBO.	Soa Aids Nederland.	Geen evaluatieonderzoek. Het pakket is wel gepretest voor de definitieve lancering onder jongeren en professionals.	https://langlevedeliefde.nl	Ja.
Lang Leve de Liefde: Wensen en Grenzen.	Deze module maakt deel uit van het programma Lang leve de liefde en gaat specifiek in op grensoverschrijdend gedrag en het voorkomen daarvan. In deze module leren jongeren dat wensen en grenzen van persoon tot persoon verschillen en dat communicatie hierover belangrijk is om grensoverschrijdend gedrag te voorkomen.	Jongeren in het praktijkonderwijs en VMBO, BB (onder- en bovenbouw).	Rutgers, SOA Aids NL.	Training van professionals is nodig voor de uitvoering.	https://www.langlevedeliefde.nl/docenten	Ja.
Leerbaar en Weerbaar.	Helpt deelnemers bij het opbouwen van zelfkennis, bewustzijn en het stellen van grenzen om betekenisvolle en gezonde relaties aan te gaan. Een belangrijk doel is het versterken van de eigenwaarde en het zelfvertrouwen.	Jongeren met een LVB/in de GGZ/ in het SO.	Stichting Philadelphia Zorg.			
Lef in de liefde.	Training om asieljongeren voor te lichten over loverboys en prostitutie.	Alleenstaande asielzoekers tot 21 jaar en andere jongvolwassenen.	GGD GHOR.		https://www.ggdghorkennis-net.nl/thema/publieke-gezondheidszorg-asielzoekers-pga/publicaties/publicatie/1405	
Lentekriebels	Weekprogramma met handvaten voor professionals voor lessen over relaties en seksualiteit. Doel is kinderen te ondersteunen in een gezonde seksuele ontwikkeling, dat kinderen gezonde keuzes maken, hun wensen en grenzen kunnen aangeven en weerbaarder worden.	Speciaal en basisonderwijs.	Rutgers		https://www.seksuelevorming.nl/onderwijssoort/basisonderwijs/week-van-de-lentekriebels/wat-de-week-van-de-lentekriebels	Ja.
Let's talk Girls'Talk	Groepsounselprogramma over seksualiteit, intimiteit en relaties. Doel is meiden relationeel en seksueel sterker maken, preventie van onbedoelde zwangerschappen en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Er is aandacht voor (risico's van) digitale media, seksuele diversiteit en loverboy problematiek.	Seksueel actieve meiden van 14-21 jaar.	Humanitas PMW, Rutgers.	Het programma sluit goed aan op de belevingswereld, behoeften en problemen van kwetsbare meiden met verschillende culturele achtergronden.	http://expertisecentrum.humanitas-rotterdam.nl/index.php/groepsaangebod/	Ja.
Lief, Lijf & Leven (film).	De film beoogt verschillende aspecten van seks en seksualiteit bespreekbaar en begrijpelijk te maken. Van kennis over het eigen lichaam, mogelijkheden en gevaren van internet tot loverboys/girls en weerbaarheid.	Jongeren met een LVB en hun begeleiders.	KLOS-tv.		https://www.seksindepraktijk.nl/producten/lief-lijf-leven-box?destination=zoek-tips-tools%3Ff%5B0%5D%3Dfield_facet_filter_4%253A38	
Liefde is...	Vier voorlichtingslessen voor jongeren op de middelbare school in de 3e klas. Doel is dat jongeren op een respectvolle manier met elkaar om (le-) gaan en de grenzen van de ander respecteren.	Jongeren 13-16 jaar.	Qpido.	De kennis t.a.v. seksualiteit neemt bij meisjes significant toe. Zij zijn meer bewust van met wie zij chatten en op sociale media zitten. Zij weten ook beter waar zij terecht kunnen met vragen. Driekwart van de trainers merkt naast een positieve verandering in kennis ook een positieve verandering in attitude.	https://www.qpido.nl/aanbod/voorlichting-liefde-en-seks/	
Liefde zonder vlinders.	Een voorlichtingstour met voorlichting over loverboys, sexting en grooming.	Jongeren, ouders, docenten VO, hulpverleners.	Merel van Groningen.	Dit project is na onderzoek goed onderbouwd bevonden.	http://www.merelvangroningen.nl/liefde-zonder-vlinders-tour/	

Love is.	Deelnemers krijgen lessen in Nederlandse normen en waarden omtrent liefde, relaties en seksualiteit. Zo kunnen zij ontdekken hoe de normen en waarden die zij van huis hebben meegekregen zich verhouden tot de normen en waarden in Nederland. Ook de weerbaarheid van deze groep vergroten is een doelstelling binnen het lespakket.	Alleenstaande minderjarige vreemdelingen van 12-18 jaar.	Qpido.		https://www.qpido.nl/	
Love Limits.	Weerbaarheidstraining voor meiden met een verhoogd risico op grensoverschrijdend gedrag of die in aanraking zijn geweest met prostitutie. Love Limits laat deelnemers nadenken over zichzelf: wat vind jij belangrijk in een relatie en hoe kijk je naar jezelf.	Meisjes in het VO op verschillende niveaus (VSO, VMBO,ROC).	Scharlaken Koord.		https://scharlakenkoord.nl/nl/love-limits	
Lovebuzz.	Interactief spel over liefde, relaties en beginnende seksualiteit. Het ondersteunt leraren in het bespreekbaar maken van thema's als seksuele weerbaarheid en seksuele diversiteit. Lovebuzz wordt gespeeld vanuit een online game omgeving. Die bevat het lesmateriaal gevisualiseerd in filmpjes,	Jongeren in de brugklas van het voortgezet onderwijs.	Rutgers.	De procesevaluatie van de fysieke Lovebuzz toont aan dat zowel docenten als leerlingen de Lovebuzz positief evalueren. Het effectonderzoek toont dat leerlingen zich meer bewust zijn van hun beperkte kennis en vaardigheden in het aangeven van grenzen en van de beperkte acceptatie t.a.v. homoseksualiteit in hun klas. Docenten voelden zich geïnspireerd in het geven van seksuele en relationele vorming.	https://shop.rutgers.nl/nl/webwinkel/lovebuzz/79886	Ja.
Loverboys (film).	Filmpje om het gesprek over loverboys met laaggeletterden of mensen die de Nederlandse taal niet machtig zijn, op gang te brengen.	laaggeletterden of mensen die de Nederlandse taal niet machtig zijn.	GGD Haaglanden.		https://www.youtube.com/watch?v=UjGTIU99Fao	
Maak seks lekker duidelijk.	Landelijke campagne, bedoeld om de seksuele weerbaarheid van jongeren te vergroten. Jongeren denken na over hun wensen en grenzen en worden via online games (via www.sense.info) uitgedaagd hun interactievaardigheden te verbeteren. Daarnaast is er online ondersteuning aan ouders voor het praten met hun puberzoon of –dochter over seksualiteit.	Jongeren 12-18 jaar, ouders.	Rutgers en SOA Aids Nederland.	De campagne is in 2015 beëindigd. De online interventies zoals Canyoufixit.nl en No or Go zijn ingebed in sense.info . De website uwkindenseks.nl is nog steeds actueel. Het puberboek is als e-book te gebruiken en kent een online lesbrieft. De theoretische onderbouwing van de campagne is in 2012 als artikel verschenen in TSG.	https://www.rutgers.nl/wat-wij-doen/programmas-en-projecten/archief/maak-seks-lekker-duidelijk	
Make a Move.	Groepsounsel-programma gericht op gezond seksueel gedrag. Doel is het realiseren van plezierige relaties en seksuele ervaringen, vrij van dwang, discriminatie en geweld. Humanitas besteedt ook aandacht aan grensoverschrijdend seksueel gedrag en jeugdprostitutie.	Jongens 12-18 jaar met een verhoogd risico op grensoverschrijdend seksueel gedrag.	Humanitas PMW, Rutgers.	Geen aantoonbare effectiviteit. Maar de scores bij een deel van de doelgroep zijn wel in gewenste richting, namelijk op sociale norm en eigen-effectiviteit t.a.v. groepsdruk. Opgenomen in overzicht aanbevolen interventies in het kwaliteitskader 'voorkomen van seksueel misbruik in de jeugdzorg.	http://expertisecentrum.humanitas-rotterdam.nl/	
Marietje Kesselsproject.	Doel is de weerbaarheid van kinderen te vergroten, zodat zij geen slachtoffer worden van machtsmisbruik of zichzelf schuldig maken aan ongewenst gedrag. Het programma kent 12 seksspecifieke lessen: jongens en meisjes krijgen gescheiden les van een preventiewerker van hetzelfde geslacht.	Kinderen van 10-12 jaar (groep 7 en 8 BO)	Instituut voor Maatschappelijk Werk.		https://www.marietiekessels.com/	
Meer dan liefde.	Website voor mensen met een verstandelijke beperking. Bevat makkelijk toegankelijke informatie over het aangaan van sociale en seksuele contacten, hoe je jezelf weerbaarder kunt maken en de kinderwens.	Jongeren met een LVB/in de GGZ/ in het SO.	Stichting ISISZ.		https://www.meerdanliefde.nl/	
No Nonsense.	Lessenserie rondom seks en seksualiteit gericht op de beleving van de leerlingen bij verschillende thema's (waaronder loverboys).	Jongeren van 14 t/m 16 jaar in het reguliere of speciale onderwijs op verschillende niveaus.	Scharlaken Koord.		https://scharlakenkoord.nl/nl/no-nonsense	
Pretty talk.	Interactief programma over loverboypraktijken en seksueel grensoverschrijdend gedrag.	Meisjes 11-23 jaar.	Pretty Woman.		https://www.prettywoman-utrecht.nl/pretty-talk-vanaf-11-jaar/	
Preventie seksueel grensoverschrijdend gedrag en jeugdprostitutie & introductie PMW.	Interactief voorlichtingsprogramma van 90 minuten. Voorlichting over o.a. grenzen stellen, grenzen respecteren, risico's op internet en social media, preventie van jeugdprostitutie en dadergedrag. Er wordt veelal gewerkt met gescheiden jongens- en meidengroepen van 8-20 personen. Het programma helpt jongeren na te denken over hun eigen gedrag en de risico's hiervan. Jongeren leren ook waar ze terecht kunnen voor hulp/informatie.	Jongeren tussen 12-18 jaar en professionals.	Humanitas PMW	Het belang van deze voorlichtingen wordt door de Gemeente Rotterdam onderschreven en financieel ondersteund. De voorlichting aan Rotterdamse scholen en organisaties die werken met jongeren is derhalve kosteloos. Maatwerk is bespreekbaar, zo ook voorlichting voor een team professionals.	http://expertisecentrum.humanitas-rotterdam.nl/index.php/voorlichting-professionals/	Ja.

Rots en Water.	Psychofysisch programma dat jongeren leert zich te verdedigen tegen geweld, maar ook oog en gevoel te krijgen voor eigen grensoverschrijdend gedrag. Het richt zich op de ontwikkeling van sociale competenties en weerbaarheid en het voorkomen en stoppen van pesten en seksueel geweld.	Jongeren 4-18 jaar.	Rots en Water Instituut.	Onderzoek van Rutgers en het Trimbos-instituut in 2012 toont aan dat het programma zorgt voor meer zelfvertrouwen, minder impulsief gedrag en minder seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het programma is een wetenschappelijk bewezen effectieve methodiek.	https://www.rotsenwater.nl/inhoud-en-ontwikkeling/wat-is-rots-en-water/	Ja.
Sexting & Grooming.	Lesprogramma gericht op het vergroten van de weerbaarheid t.a.v. risico's op internet en social media. Na vertoning van een film over sexting en grooming worden onderwerpen uit de film besproken.	Jongeren van 11 t/m 14 jaar, ouders en leerkrachten. Maatwerk mogelijk voor specifieke groepen kinderen, professionals of beleidsmakers.	Qpido		https://www.qpido.nl/aanbod/	
Signaleren Jeugdprostitutie.	Professionals leren signalen van ronseling en uitbuiting herkennen, hoe zij deze verder kunnen onderzoeken en welke vervolgstappen mogelijk zijn. In een vervoltraining leren professionals hoe zij zelf voorlichting kunnen geven aan jongeren.	Hulpverleners, docenten en andere professionals.	Humanitas PMW.		http://expertisecentrum.humanitas-rotterdam.nl/index.php/trainingen/	Ja.
Verliefdheid en Seks Boekje.	Dit boekje (met kaarten) ondersteunt het gesprek met jongeren over bijv. verliefdheid, seks, relaties, grenzen, dwang en zelfbeeld.	Jongeren 13-18 jaar, docenten, Begeleiders en ouders.	Qpido.		https://www.qpido.nl/	
Vlaggensysteem	Preventieprogramma m.b.t. seksueel grensoverschrijdend gedrag, door de competenties van ouders/ opvoeders, leerkrachten en professionals te vergroten, opdat zij beter kunnen omgaan met seksueel (grensoverschrijdend) gedrag,	Kinderen en jongeren 0-18 jaar, ouders, leerkrachten en andere begeleiders van kinderen en jongeren.	Movisie en Sensoa (België).	Erkenningscommissie: 'Goed onderbouwd'. Praktijkonderzoeken en evaluaties onder professionals en jongeren zijn positief over het programma. Het is goed onderbouwd door literatuur over de seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren, seksuele vorming en preventie van seksueel misbruik.	https://www.movisie.nl/interventie/vlaggensysteem	Ja.
Wat jij wil.	Lespakket om de weerbaarheid van meisjes tegen loverboys en binnen relaties te bevorderen.	Meisjes uit de 2 ^e en 3 ^e klas van het VO. Voor het MBO als workshop.	Centrum 1622.	Leerlingen vinden het project leuk, leerzaam, en de werkvormen goed bij hun belevingswereld aansluiten. Docenten vinden het een zinvol en goed project. Na elk projectjaar wordt een jaarverslag gemaakt ter evaluatie en bijstelling van het programma.	https://www.centrum1622.nl/weerbaarheid/wat-jij-wil/	
WE CAN Young.	Campagne met als doel dat jongeren respectvol met elkaar omgaan, zich bewust zijn van grenzen als het gaat om seks en relaties, weerbaar zijn en stereotype beelden niet als vanzelfsprekend aan te nemen.	Jongeren.	Movisie, Centrum 1622, ministerie van OC&W.		https://www.ikbenvanmij.nl/	
Wensen en grenzen.	Lespakket gericht op preventie huiselijk geweld en voor een gezonde relationele en seksuele ontwikkeling..	Jongeren op het VMBO	Steunpunt Huiselijk Geweld Hollands Midden.	Gastlessen worden door leerlingen zeer positief beoordeeld. Docententrainingen worden eveneens zeer positief gewaardeerd.	https://www.gezondeschoolhollandsmidden.nl/voortgezet-onderwijs/gezond-gedrag/relaties-en-seksualiteit	
www.begrensdeliefde.nl	Databank met instrumenten en materialen over seksualiteit en de preventie, signalering en behandeling van seksueel geweld bij mensen met een beperking	Professionals, opvoeders en andere betrokkenen bij mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking.	Rutgers & Movisie.		https://www.monitorlerensignaleren.nl/	Ja.
www.monitorlerensignaleren.nl	Website over onder andere seksuele weerbaarheid, seksuele grensoverschrijding en loverboyproblematiek. Docenten vinden hier een bron aan inspiratie om lessen voor te bereiden. Studenten kunnen hier terecht ter voorbereiding op de beroepspraktijk, om geweld in afhankelijkheidsrelaties te leren signaleren.	Docenten en studenten in het mbo en hbo.	NJi, Rutgers, Movisie en Augeo.		https://www.seksuelevorming.nl/	Ja.
www.Sense.info	Webservice met betrouwbare informatie over lichaam, verliefdheid, relaties en seks. De site biedt mogelijkheden om vragen te stellen aan deskundigen via chat, e-mail en telefoon en om een afspraak te maken voor een (gratis) consult in de buurt. Sense.info biedt informatie en hulp over seksuele gezondheid en een combinatie tussen online en offline aanbod. Een deel van de website gaat over je eigen grens en over loverboys.	Jongeren 12-25 jaar.	Soa Aids Nederland en Rutgers.	Dit is een heldere, overzichtelijke site met een ruim aanbod. De site wordt over het algemeen (zeer) positief gewaardeerd. De (zeer) ervaren doelgroep uitgezonderd, kreeg de site een rapportcijfer tussen de 8 en de 9.	https://www.sense.info/nl/	Ja.

Kennis voor een sterk Rotterdams beleid

Onderzoek en Business Intelligence is een afdeling binnen de gemeente Rotterdam. De afdeling verzamelt informatie en doet onderzoek voor het maken en uitvoeren van beleid door de gemeente Rotterdam. Het onderzoek gaat over onderwerpen als gezondheid, zorg, onderwijs, re-integratie, demografie, ruimtelijke ordening en veiligheid. Soms is de gemeentelijke organisatie het onderwerp, vaker gaat het over de stad en haar bewoners. Het doel is steeds om met deze verzamelde kennis het beleid en de bedrijfsvoering van de gemeente te verbeteren.

Auteurs

Dr. Anita C. Nanhoe is psycholoog en gepromoveerd in de sociale wetenschappen. Binnen de gemeente Rotterdam doet zij onderzoek in het sociaal domein, variërend van geweld in afhankelijkheidsrelaties tot mensenhandel, huwelijksmigratie, integratie en onderwijs mobiliteit.

Susan Brand (MA) studeerde Humanistiek en Zorgethiek & Beleid. Na haar afstuderen werkte zij als docent ethiek en onderzoeksmethodologie. Susan doet momenteel onderzoek naar kwetsbare groepen in de samenleving waaronder bankslapers, daklozen en mensen met een verstandelijke beperking.

Gemeente Rotterdam